

ТВОРЧЕСТВОТО НА ЯВОРОВ В АНХИАЛО

Кристиян Панайотов

*Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, България, 8010, e-mail:
kristiqn21041@abv.bg*

THE WORK OF YAVOROV IN ANHIALO

Kristiyan Panayotov

University “Prof. d-r Asen Zlatarov”, Burgas, Bulgaria, 8010, e-mail:kristiqn21041@abv.bg

ABSTRACT

The emphasis in the presentation is on the biographical facts, connected with Yavorov's life in Anhialo, which lay a permanent mark on his private life and work. Unused up to this moment archival material is introduced in the scientific presentation.

Key words: *Anhialo, Yavorov, Nonka Chipeva, „Kaliopa”, „Armenians“*

През далечната 1899 година Яворов (Пейо Тотев Крачолов) работи като телеграфист в с. Стралджа. На 03.06. същата година той взема решение да помоли за преместване по служба в Анхиало (дн. Поморие). Изпраща до Главната дирекция на пощите в София следната телеграма: „По болезнени причини и взаимно съгласие, моля замение с анхиалския телеграфист Попов, без право на пътни“. [3] Молбата му е удовлетворена и на 03.09.1899 година следобед Яворов пристига в Анхиало. Бърза да разкаже на сестра си Екатерина за пътуването и пристигането си в морския град. Изпраща ѝ писмо със следния текст: „Тино, на 1-ви тръгнах от Стралджа, на 2-ри бях в Бургас, а на 3-ти вечерта ветрените мелници край Анхиало приветливо помахваха насреща ми широките си платнени криле“.

[5] Още с пристигането си в Анхи(е)ало, Яворов бива посрещнат от анхиалските мелници. Те сякаш го приветстват за „Добре дошъл“ на мястото, където ще се родят много от силните му стихове, пропити с лични изповеди и трепети. „Приветливото помахване „може би е знак, че именно Анхиало ще е пристанището за чувствата и емоциите, които ще се окажат главни герои в произведенията му от този период.

Истинската причина за това преместване обаче поетът разкрива пред сестра си Мина в писмо, което ѝ пише на 18.06.1899 г. Писмото гласи следното: „Аз се съгласих с един анхиалски телеграфист и подадохме заявление да бъдем заменени по местослуженията си. Нему е драго да стане началник, а на мене ми се иска да ида при морето“ [3] Службата му в телеграфната станция се изразява в това да дежури на апарата, да продава пощенски марки и отворени писма, да води разни служебни книги. Дежури през ден на апарата, а за обяд и вечеря се сменя с Петър Николов, негов ученик. Първите си впечатления от Анхиало поетът споделя със сестра си Екатерина в писмо от 08.09.1899 г.: „Ето, вече 5-6 дни минават, как съм дошъл, обаче още не мога да се опомня от опиянението, в което ме закараха хилядите нови впечатления, нахлули изведнъж в душата ми, щом попаднах в този чужд за мене край. Постоянно съм край морето, което опасва от три страни Анхиало...“ [3]

Тук, в Анхиало, се зараждат не само поетични, но и интимни вълнения, които намират отражение както в личния му живот, така и в творчеството му.

С установяването си в градчето, поетът е повлиян от силни и противоречиви чувства. През есента на 1899 г. започва гроздоберът в Анхиало. Това донася на младия Яворов носталгични чувства и го кара да се връща чрез спомените в родния Чирпан. На сестра си Екатерина той пише: „И тук се наситих вече... аз не зная где ще ми бъде по-добре. Навсякъде

ми е тясно, задушно, притеснено. Усещам, че приближава време или да умра, или да полудея. Първото не е ли по-хубаво?“ [3] Неспokoйната му и все още неразкрита поетическа душа търси своето място, за да създаде плодове, които ще останат завинаги сред най-добрите произведения в златния фонд на българската литературна класика.

Морският град вълнува силно Яворов. Близки до него се оказват ситуации, свързани с жителите и обстановката на града. Освен от гроздобера, поетът е заинтригуван и от други анхиалски дейности - отбелязването на празничния календар, делничните взаимоотношения, провинциалната завист и други. В кореспонденция с писма до д-р К.Кръстев и сестрите си Яворов описва случващото се в града, съпреживявайки го дълбоко. Изострената сетивност на поета върви стремглаво напред, в търсене на емоции; някои - добри, други - не чак до там. Будната му и жадна за чувства натура е като „отприщена“ и не се страхува да се запознава с нови трепети и вълнения.

По време на престоя си в малкия морски град Пейо Яворов кореспондира с редакциите на социалистическите списания „Ден“ и „Ново време“. Според изследователката му Ганка Найденова, която е и негова родственица, той членува и в учителския социалистически кръжок в града. Лично участва в околийския партиен събор в с. Батаджик (дн. с. Бата) на 30.04.1900 г. Активната му обществена дейност дава отражение и върху поетичното му творчество.

В Анхиало Яворов се запознава и с творбите на руските класици Тургенев, Достоевски, Толстой. Интересно четиво за поета-телеграфист е представлявала и Библията. Споделял на сестра си Екатерина: „Ти знаеш ли нашата религия каква дълбока философия има? Вземи Библията - тя е цяла лирика за този, който може да разбере нейния език“. [1]

Приятелската среда на поета в Анхиало е доста широка. Наред с контактите си с Елфина – дъщеря на неговите хазяи, според П.Т.Костов, Яворов установил и интимни връзки с учителката Нонка Чипева, която по-късно ще се настани трайно в сърцето му и ще бъде вечно жива в не едно негово произведение. Общувал и с нейни приятелки - Екатерина Бояджиева, Тодорка Боева и др. В списъка с приятели на Яворов са Петър Тодоров, Сава Добриянов, Божко Калев и др. Последният от гореизброените има собствена ковачница и Яворов често му гостувал. Там той се запознал и с дъщерята на Калев - Калиопа, весело 16-годишно момиче. Тя оставила траен отпечатък в съзнанието на поета. Доста нейни черти читателите ще открият в едноименната поема „Калиопа“. В интервю, направено с Калиопа (дъщерята на Б. Калев) от д-р А. Продромов, става ясно, че ако баща ѝ не е считал чиновниците за негодни да издържат семейството си, е можело да даде ръката ѝ на Яворов.

Доктор Андрей Продромов пише и за останалите Калиопи, с които Яворов се е запознал в Анхиало: Калиопа Христо Къосе, Калиопа Кирилова Лъскова, Калиопа Клокотинолу. Вероятно, изграждайки образа на героинята си от едноименната поема, Яворов взаимства черти от образите на всяка една от горепосочените.

Според Анхиалските бележници на Яворов (I-ви – 1899 г.; II-ри - 1900 г.) периодът се оказва силно плодотворен. Създадени са около 29 стихотворения. Първото е със заглавие „Житейски дребни грижи“ и е от 10-12.09.1899 г. В рамките на няколко дни (до 18.09.) излизат още 4 стихотворения. До края на календарната 1899 г. поетът работи активно и едно от най-известните му произведения е поемата „Калиопа“. През декември същата година поемата е изпратена в списание „Мисъл“, откъдето получава отлични отзиви. За тях разбираме от писмото на д-р Кръстев, изпратено до Яворов. Там д-р Кръстев пише, че няма забележки към написаното и споделя, че Яворов има талант за отличен поет. 1900 година също се оказва плодотворна за поета. В рамките само на няколко месеца той пише голям брой произведения: „Песен“, „Великден“, „Желание“, „Сонет“, „Градушка“ и др. [3]

Двете най-популярни произведения на Яворов, написани в Анхиало, са „Калиопа“ и „Арменци“. Във второто произведение с патос той като гражданин-поет описва трагичната

съдба на арменците, прогонени от Турция и оцелели по чудо в кланетата през 90-те год. на XIX в. Чрез арменската трагедия поетът внушава по-силно и по-широко обобщение за народа в поробена Македония – кауза, на която е готов да посвети изцяло живота си.

Стонът на душата и викът на мисълта извайват вътрешния поетичен обем на болка и глас, на „пиянство“ и „песен“. Трагичните видения на мисълта се раждат от терзанията на духа. Гласовете на изгнаничеството, на мъчителното раздвоение не само „пеят“ с безмълвието на болката, но и „пият“ от вечното море на страданието, обгърнало духа на родината и предопределило пътя на болката към мисълта като песен на изгнанието, като вик на изтерзаните човешки души. Те „пият“ от болката на духа и „пеят“ за нея. Въздействието на това произведение е силно както по време на написването му, така и до днес.

В поемата „Калиопа“ Яворов изгражда прототипа на „една мома българка“. В това произведение поетът влага и художествена измислица в изграждането на образа на главната героиня - представя я омъжена, за да се постигне по-силен емоционален конфликт. Като муза за написването на поемата, критиците, занимаващи се с творчеството на Яворов, определят Нонка Чипева. Нейните образ, живот и съдба са залегнали в основата на образа на главната героиня в поемата. Прибавени са и черти от други двойки, които Яворов е познавал и с които е общувал, но основен е образът на Нонка Чипева. Отношението на Яворов към нея всъщност се превръща в поведенчески модел, чрез който поетът ще гради отношението си към идеалната Любима и към любовта като чувство. Духовната спътница в живота на поета е млада, невинна; жена-дете с афинитет към музиката и поезията. Тя трябва да споделя възгледите му - не случайно Яворов се ангажира с проблемите на учителското движение и участва в социалистическия кръжок в града - Нонка Чипева е заинтересувана от тази тема и активно участва в същия кръжок. [1]

„Нонка беше по-друг тип – съдържана, съсредоточена, твърде сериозна за възрастта си...“ – разказва Яворовият другар П. Годоров Костов, с когото правят серенади на Нонка. [6]

Голяма част от стихотворенията, написани в Анхиало, са свързани с личните отношения на Яворов и красивата копривщеница Нонка Чипева. Освен „Калиопа“, стихотворения, свидетелстващи за тези терепети между двамата, са:

- „Ней“, надписано със следното посвещение: „На Н.Ч.“;
- „Сонет“ - единственото му произведение в такава форма, създадено през 1900 година;
- „Прости“, „Защо мълчиш“ и други.

Тези произведения са истинският мост за досег с личните трепети на Яворов, свързани с Нонка Чипева. Поетът, едновременно е търсел място, където да изповяда чувствителната си натура, и е създавал емблематично-красиви стихове, посветени на една жена - крехка, красива и близка нему.

Оказва се обаче, че тази любов е обречена, защото семейството на момичето, в лицето на майката, бърза да я омъжи за богат ветеринарен лекар. Яворов скрива дълбоко в себе си красиви и топли спомени за тези отношения. Това проличава при едно от посещенията му в Анхиало през 1903 година. В спомените си, поместени в Юбилейния лист по случай 85-годишнината на поета, Таня Страшимирова разказва: „Яворов отпи глътка, обърна се към мен и ме попита: „А къде е Нонка Чипева? Всички бяхме чували за неговата любов към красивата млада учителка ... казах му, че тя, преди да се омъжи, всеки ден ми идваше на гости...Казах му още, че тя свиреше на китара и пееше. Яворов ме запита къде седеше Нонка и аз му посочих нейното любимо място. Той се премести там и остана, погълнат от спомените си за изчезналата от живота му хубава девойка.“ [7]

Дори и години, след като отношенията между Нонка Чипева и Яворов са скрити под тежката ръка на времето и обстоятелствата, наложени от чужди сили, любовта и трепетът в душата на поета не угасват и не се сливат с изминалото време. Чувствата му, събрани в едноименната поема, възкръстват и го навествяват, сякаш да напомнят, че любовта-муза е

безсмъртна. Безпомощността и незавършеността на отношенията му с Нонка Чипева се оказват драматични в личен план, но в поетически план те са идеалната трибуна за нещо невиджано и нечувано до този момент. Поемата е публикувана в сп. „Мисъл“ през 1899 година и се радва на голям успех от страна на критиците и читателската аудитория. Това произведение осигурява място на Яворов сред видните писатели и прави лиричния му натюрел „разпознаваем“. Писмо от пролетта на 1900 година, написано от Яворов, посочва, че поемата е замислена още в Сливен, известно време преди идването му в Анхиало. Но съдбата го среща с вдъхновителката на тази творба едва на морския бряг на Анхиало (дн. Поморие).

По същото време е написана и поемата „Градушка“ – обект на многопосочни критически коментари, която остава извън обсега на изследователските ни проучвания, без да се подценяват нейната социална дълбочина и хуманни послания.

На 29 октомври 1914 г. Яворов преминава в отвъдното, самоубива се с отрова и куршум, за да е по-сигурно. На погребението му сякаш присъства цяла София. На гроба му литературният критик Боян Пенев казва: „В момента ние не си даваме сметка какво губим, но ще минат десетилетия, век ще мине, тогава българите ще разберат какъв гений сме загубили.“

Анхиалският период в творчеството на Яворов е свързан с първите му големи литературни завоевания, с първите му значими интимни трепети, които ще превърнат в българската любовна лирика в поезия, съизмерима с мащабите на най-влиятелните европейски литератури; тя възпитава в култура на чувствата, различни от тогавашната национална менталност и балкански менталитет на сънародниците ни. Това я превръща в поезия на бъдещето и обяснява актуалността и непреходността на посланията ѝ в началото на XXI век.

Литература:

1. Арнаудов, М., 1970. Яворов – личност, творчество, съдба. С., второ издание, с. 268-270
2. Найденова-Стоилова, Г., 1955. П. К. Яворов. - Септември, кн. 3, с.96-97
3. П.К.Яворов в Поморие, 1983. Очерк.
4. Продромов, А., 1977. П.К.Яворов и живата Калиопа, Поморие, с. 4.
5. Райков, Г., 2010. Анхиало в кореспонденцията на Яворов – „Аз не живея, аз горя“, материали от Втора научна конференция в Поморие.
6. Тотев, П., 2012. Яворов се влюбва само в изключителни жени, с. 16-18 - www.blgari.eu
7. Яворов, П., 2001. Не бой се и ела. С., ИК „Персей“.